

РОЗВИТОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Стаття містить відомості про важливість підвищення рівня соціокультурної компетентності педагогів у системі підвищення кваліфікації.

Кожна людина нині має бути здатною до адаптації та самореалізації в умовах сучасного суспільства. Успішність цих процесів залежить від соціалізації особистості, суть якої полягає в засвоєнні індивідом певної системи знань, норм, цінностей, що дозволяють йому стати особистістю, здатною функціонувати в даному суспільстві.

Важливою складовою процесу соціалізації людини є соціокультурна компетентність, яка допомагає їй справлятися зі зміною соціальних ролей, передбачає вміння співпрацювати, вступати в контакти, готовність до змін, відповідальність за прийняті рішення тощо. На цей час така компетентність стає більш значущою в усіх сферах соціального життя людини, зокрема й у професійній, і є інтегративною характеристикою сучасної людини.

Процес формування такої компетентності відіграє особливу роль як у житті окремо взятої особи, так і суспільства в цілому. Оскільки це тривалий, активний процес, що продовжується від народження людини до її смерті, то особливої актуальності нині набуває проблема розвитку такої компетентності в учителів.

Про суть соціалізації, її структуру писали Б. Ананьєв, Л. Виготський, Е. Дюркгейм, І. Кон, С. Рубінштейн, П. Сорокін та інші. Вони відзначали, що соціалізація – процес інтеграції особистості в суспільство.

Різні аспекти формування соціальної компетентності особистості у процесі соціально-культурної діяльності розглядали такі вітчизняні та зарубіжні науковці як С. Архипова, А. Жарков, Т. Кисельова, Л. Лепіхова, В. Радул, В. Садовська, В. Чижиков та ін. Нині більш ретельного розгляду потребує питання розвитку такої компетентності в педагогів.

Мета статті – обґрунтування важливості підвищення рівня соціокультурної компетентності педагогів у системі підвищення кваліфікації.

Соціокультурна компетентність є сукупністю конкретних якостей особистості, здібностей, соціальних знань і вмінь; суб'єктивна готовність до самовизначення, що забезпечує інтеграцію людини в суспільство за допомогою продуктивного виконання нею різних соціальних ролей.

Набуття такої компетентності дає можливість людині набути соціальної зрілості, бути корисною суспільству, створити для себе сприятливі умови життєдіяльності, реалізувати свої потреби, здібності, сприяє взаємодії з іншими членами суспіль-

* © Гончаренко Л. А.

ства, соціальними і культурними групами, інститутами, організаціями і суспільством загалом. У зв'язку з цим, сучасний педагог має оволодіти відповідною особистісною спрямованістю, індивідуальною культурою та досвідом соціальної рефлексії. Отже, перераховані професійно значущі особистісні якості та здібності можна вважати основою соціокультурної компетентності.

Наразі формування соціокультурної компетентності передбачає включення людини в міжкультурне спілкування, реалізація котрого передбачає адекватне взаєморозуміння учасників комунікації, які є представниками різних культур. Досягнення такого взаєморозуміння можливо за умови володіння певною сукупністю відомостей соціокультурного характеру, фоновими знаннями, навичками і вміннями оперувати такими знаннями, знаннями вербальної та невербальної поведінки. Як правило, учителі вже володіють певною сумою знань, умінь щодо міжкультурної комунікації, але спостерігається несистемність у її здійсненні. Часто педагоги не роблять на своїх уроках акцент на певних соціальних особливостях.

Працюючи з дітьми, учитель має усвідомлювати, що соціокультурна компетентність передусім спрямована на:

- 1) розвиток світогляду особистості та її підготовку до сприйняття себе як носія національних цінностей, до взаємозв'язку з усіма людьми в пошуку вирішення глобальних проблем;
- 2) розвиток загальної культури, загальнолюдських цінностей, відповідальності за майбутнє своєї країни;
- 3) толерантне ставлення до людей з різними поглядами та представників різних культур;
- 4) розвиток умінь індивідів використовувати надбані соціокультурні знання, уміння і навички відповідно до ситуацій спілкування у процесі комунікації;
- 5) потребу в самоосвіті.

Оскільки процес розвитку соціокультурної компетентності є безперервним, то система підвищення кваліфікації педагогічних кадрів має стати тією важливою складовою, що забезпечує умови для підвищення рівня цієї компетентності учителів [1]. У межах курсової перепідготовки створені такі умови, які сприяють розширенню та поглибленню знань педагогів про себе та навколишній світ, стимулюють розвиток соціально й професійно значимих якостей, умінь та навичок, що дозволяють бути конкурентоздатним спеціалістом, адекватно реагувати на вплив соціального середовища, підвищувати захищеність від його негативних впливів.

Ця система дає можливість освітянам розвинути такі здібності: визначати власне місце в житті суспільства, проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, індивідуумів відповідно до соціальних норм і правил, наявних в українському суспільстві, та інших чинни-

ків; продуктивно співпрацювати з різними партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими; застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягнення консенсусу, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання; спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти і стратегії індивідуальних та колективних дій; визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування, уміти емоційно налаштовуватися на спілкування з іншими [2].

Розвиток соціокультурної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації може відбуватися на основі міждисциплінарного підходу, який базується на поєднанні таких галузей знань як психологія, педагогіка, культурологія, соціологія та інші. Саме такий підхід, а також пов'язана з ним інтегративність, створюють умови для ефективної роботи в цьому напрямі.

Набута педагогом соціокультурна компетентність має проявлятися в поведінці та діях, у взаєминах з іншими людьми, а також як суб'єктивна здатність до самовизначення, саморефлексії, як особистісне вміння будувати свою професійну діяльність.

Педагогічний процес розвитку вищевказаної компетентності вчителів полягає в інтеграції особистісних новоутворень, відповідних форм професійної активності й соціально значимих якостей, які найефективніше розвиваються за допомогою педагогічних технологій: консультування, тренінги, спрямованість на самоосвіту, максимальний акцент на особистісний професійний та життєвий досвід, практична спрямованість навчання. Усе це допоможе педагогу усвідомити, що одним із головних завдань сучасної школи є формування в школярів соціального досвіду, готовності до життя в новому демократичному суспільстві. Відповідно, звідси витікає завдання педагога – разом з учнем визначити його інтереси, мету, можливості, шляхи подолання перешкод, які заважають отримати позитивні результати в різних сферах життєдіяльності.

Отже, такі риси особистості як комунікабельність, вміння працювати в команді, низький рівень конфліктності, прагнення до лідерства, повага до представників різних культурних груп, професійне зростання та інші є невід'ємною складовою соціокультурної компетентності педагогів. Розвиток таких рис дозволяє професійно розвиватися особистості педагога у всій її цілісності.

Сьогодні кожен педагог має усвідомлювати, що для різних вікових груп школярів характерні більш значимі психологічні складові соціокультурної компетентності, зокрема для молодших школярів – сформованість мотивації до навчальної діяльності, продуктивних прийомів навчальної діяльності, висока само-

НАУКА – ШКОЛІ

оцінка й самосприйняття, засвоєння навичок конструктивної взаємодії з однолітками й дорослими, а також навичок конструктивної поведінки в складних життєвих ситуаціях; для середнього віку важливу роль відіграє відповідальність; емоційна саморегуляція, навички конструктивної взаємодії, адекватна самооцінка, мотивація досягнення успіху, конструктивна поведінка в складних життєвих ситуаціях; для старшого шкільного віку пріоритетним є соціальний інтелект, усвідомленість життя, побудова перспективи, сформованість мотивації досягнення успіху, рефлексивність, високий рівень самоповаги, соціально значимі ціннісні орієнтації, відповідальність. Усе це надасть можливість учителю правильно побудувати процес розвитку соціальної компетентності школярів. Так, педагоги, які працюють у початковій школі мають більше уваги звертати на такі звичні форми роботи з учнями як читання казок, бесіди, ігри тощо. Вони допомагають дитині зрозуміти себе, свої вчинки, зрозуміти іншого, виправити те, що зробив не так, ставати кращим, формують комунікативні якості. Далі з віком доцільно учителям використовувати в роботі з дітьми різного роду тренінгові заняття. Під час такої роботи відбувається усвідомлення школярами власного місця в системі взаємин між людьми, що допомагає адаптуватися до нових умов, відповідно сформуванати певний рівень соціальної компетентності.

Література:

1. Квасник О. В. Соціокультурна компетентність як провідний чинник адаптації майбутнього інженера у професійній сфері / О. В. Квасник // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2008. – №4. – С. 115-121.
2. Краснокутская С.Н. Социальная компетентность как качественная характеристика процесса социализации студентов / С. Н. Краснокутская [Электронный ресурс]. – Доступный з: <http://www.ncstu.ru>